

Ключевые слова: архитектурные древности, архитектурное наследие, памятник архитектуры, архитектурный пейзаж, акварель, рисунок.

**ARCHITECTURAL ANTIQUITIES OF UKRAINE
BY TARAS SHEVCHENKO'S EYES**

Leonid Prybyeha

Annotation. The article highlights the activities of Taras Shevchenko in Kyiv Archaeological Commission and his input into research of architectural antiquities of Ukraine.

Keywords: architectural antiques, architectural heritage, interesting architecture, landscape architecture, watercolor, drawing.

УДК 726.5 (477) (091)

Вадим Куцевич

*доктор архітектури, професор,
дійсний член Української академії архітектури*

**Еволюція храмобудування
в поселеннях української діаспори**

Анотація. У статті висвітлюється релігійне життя української діаспори, етапи й напрямки формування сакральної архітектури. Розглядаються архітектурно-просторові вирішення українських християнських храмів у різних містах Америки, Європи та Австралії.

Ключові слова: діаспора, храмобудування, сакральна архітектура, українська греко-католицька церква, православна церква, архітектурне вирішення.

Життя українців за межами України тривалий час залишалося поза увагою ґрунтовних науково-соціологічних досліджень та глибоких публіцистичних розвідок. Про існування за кордоном гілки українського народу, колишніх наших земляків та їхніх нащадків, дізнавалися в Україні вряди-годи — переважно з подорожніх нотаток після зарубіжних відряджень чи туристичних мандрівок.

Із здобуттям Україною незалежності помітно зростає зацікавлення громадськості життям української діаспори*, їхньою історією, суспільною діяльністю тощо. Так, поза межами України проживають, за найскромнішими підрахунками, близько семи мільйонів українців. Крім того, їхня чисельність набагато зростає у зв'язку з так званою трудовою еміграцією вже у наш час.

* Діаспора (грец., розсіяння) — перебування значної частини народу (етнічної спільноти) поза межами країни його походження. Утворилася в результаті насильницького виселення, загрози геноциду, впливу економічних і географічних факторів.

Де тільки немає наших земляків та їхніх нащадків, які є громадянами кількох десятків країн на різних континентах: у Південній та Північній Америках (тут живе понад 75% від загальної кількості зарубіжних українців), в Австралії, Європі, Азії, Африці тощо. В умовах багатоетнічного оточення вони зберігають у своєму середовищі мову, релігію, народні звичаї, соціокультурні, мистецькі, побутові традиції, зрештою свою національну самобутність.

В історії української еміграції чітко вирізняються чотири хвилі переселенського руху: перша – з останньої чверті XIX ст. до початку Першої світової війни; друга – між двома світовими війнами; третя – після Другої світової війни; четверта – період з кінця XX ст. до початку XXI ст.

Помітну роль у соціальному житті віруючих українців, які осіли в Канаді за останні 100 років, відіграла і відіграє церква. Більшість українських канадців походила з Галичини, де історично провідну роль відіграла уніатська церква*, тому не дивно, що греко-католики становлять найчисельніше релігійне угруповання в середовищі української громади в Канаді. Українська греко-католицька громада перебуває під духовним наглядом митрополита, який має резиденцію у Вінніпезі. Православні віруючі української канадської громади заснували в Саскатуні Українську православну церкву з резиденцією митрополита у Вінніпезі. У Канаді існує також українська протестантська громада.

Від початку першопоселень українців у США церква відіграла велику роль в об'єднанні іммігрантів, в організації їхнього культурного, мистецького життя, налагодженні освіти, вивченні української мови. У 1884 році було засновано першу українську греко-католицьку церкву у м. Шенандао, а в 1898 р. у США вже було понад 50 церков.

1913 рік ознаменувався виникненням Русинсько-американської церкви, а в 1915 р. розпочався український православний рух. Український протестантський рух зародився у Нью-Йорку (штат Нью-Джерсі, 1909) і відкрилася пресвітеріанська церква. До Української католицької церкви** у США належать майже 250 тис. віруючих, об'єднаних більш як у двох сотнях церков.

Другою за кількістю віруючих у США є Карпато-Руська католицька церква (понад 200 тис. віруючих). Більше 150 тис. українців відвідують Руську православну церкву, майже 100 тис. українців об'єднує Карпато-Руська православна церква. Українська православна церква має понад 80 парафій, які нараховують близько 80 тисяч осіб. Є ще Українська орто-

* Наприкінці XVI ст. на об'єднаному (унійному) соборі у Бересті (зараз територія Республіки Білорусь) переважна більшість православних єпископів Києво-Галицької митрополії підписали 33 статті угоди про єдність з Римо-католицькою церквою, але за умови, що православні віруючі та духовенство зберігають українські звичаї.

** У діаспорі Українську греко-католицьку церкву прийнято називати Українською католицькою церквою.

доксальна церква Америки та інші. У США проживають також майже 30 тисяч українців-протестантів.

Близько двох третин українців в Аргентині відвідують українські католицькі церкви, майже третина віруючих належить до Української автокефальної православної церкви. Інші є членами парафії Руської православної церкви (підпорядкована московській єпархії) і українських баптистських церков. 85% від загальної кількості бразильських українців належать до Української католицької церкви. Решта є вірними Української автокефальної православної церкви та баптистської церкви.

Українці Венесуели за віровизнанням розподіляються наступним чином: католики – 58%, православні – 38%, баптисти та представники інших віросповідань – 4%.

В Уругваї серед віруючих українців є православні, католики, баптисти, але власних церков вони не мають. Їхні духовні потреби задовольняють українські священники, які постійно проживають на території сусідньої Аргентини. Більшість громадян українського походження в Парагваю належать до автокефальної православної церкви, близько 30% їх – католики, решта – баптисти.

Що стосується Європи, то в Австрії майже всі українські поселенці є православними. У Бельгії діють українські католицькі та православні церкви. Три чверті українців Великої Британії належать до Української католицької церкви, решта – до Української автокефальної православної церкви, Євангельсько-баптистських братств. Значну роль в житті українців у Нідерландах відіграють українські католицька та автокефальна православна церкви. 80% віруючих належать до першої з них.

У Ватикані діють патріархат Української католицької церкви та Українська папська колегія Святого Йосафата. У Римі також функціонують українські католицькі церкви.

Переважає більшість віруючих серед українців Польщі, а це близько півмільйона – православні та греко-католики, незначну меншість становлять римо-католики. У Словаччині діють українські греко-католицькі і православні церкви. На теренах колишньої Югославії віруючі українці – це греко-католики.

У ФРН діють три українські церкви: католицька (об'єднує майже 70% віруючих українців), православна та баптистська.

Майже дві третини українців у Франції належать до української католицької церкви, решта віруючих відвідують українську автокефальну православну церкву, римо-католицьку та протестантські церкви.

У Швейцарії діють дві парафії української католицької та української автокефальної православної церков. В українській колонії Швеції віруючі відвідують українські церкви – автокефальну православну та католицьку.

Українська етнічна група Австралії належить в основному до української католицької та української автокефальної православної церков

(50% – католики та греко-католики, 40% – православні). Є невелика кількість баптиських молитовних церков.

Відразу після появи української еміграції церкви стали центрами не лише релігійного, а й громадського життя. При парафіях виникли перші українські школи, хори, бібліотеки. Церкви видають ряд журналів, газет і бюлетенів [1–3].

З виникненням церковних громад перші українські храми діаспори були побудовані у Канаді та Північній Америці. За своєю архітектурою вони були дуже спрощені, а про сакральні функції цих будівель нагадували лише купольні завершення, з хрестами на покрівлях. Також були невдалі спроби копіювати зразки діючих українських церков. У більшості своїй зазначені церкви були дерев'яними.

Після закінчення Першої світової війни значно збільшується кількість емігрантів до українських поселень, а серед них – майстрів-будівельників, інженерів та архітекторів. Зростання чисельності церковних громад зміцнювало їхнє фінансове становище. Це дало змогу, крім дерев'яних храмів, розпочати будівництво мурованих та цегляних церков.

Архітектура сакральних будівель і споруд діаспори формувалася в умовах її відродження в просторі та часі поза Україною, що створювало своєрідне замкнуте середовище. Це нове світосприймання було обумовлене цілою низкою факторів: політичними реаліями, природними процесами асиміляції в чужому оточенні, ностальгією за рідними краєвидами і символами та елементами візуальної спадщини тощо [4].

Українці діаспори прагнули зберегти ідентичність на чужих теренах, виразити або ідеалізувати рідні архітектурні сакральні традиції. Це в більшості своїй набувало реалізації в церковному будівництві у вигляді спрощеного акцентування на візантійських і барокових купольних завершеннях храмів.

Щодо професійного складу проєктувальників сакральних будівель та споруд у діаспорі слід відзначити, що, крім народних майстрів та архітекторів старшого покоління, які прибули з історичних українських земель у поселення діаспори після закінчення Другої світової війни, розпочали практичну діяльність молоді спеціалісти-архітектори, що проходили навчання у різних вищих навчальних закладах США, Канади та Європи. У їхній творчості можна виділити кілька напрямків формування сакральної архітектури:

- еkleктичний, де автори запозичали традиційні композиційні характеристики візантійського стилю, народного дерев'яного зодчества та архітектури періоду Гетьманщини із застосуванням сучасних будівельних конструкцій та матеріалів;
- цитування, де в загальній об'ємно-просторовій композиції церкви застосовуються окремі елементи історичних храмів;
- творча переробка історичних стилів (Княжої доби, українського бароко, українського модерну кінця ХІХ – початку ХХ століття).

Найвідомішими та знаними в Україні є сакральні будівлі і споруди, запроектовані канадським архітектором українського походження професором Радославом Жуком, родом з Галичини. Його родина переїхала до Ав-

стрі, де він отримав середню освіту, а потім переселилася до Канади. Після закінчення Макгліського університету у Монреалі (1956) Р. Жук одержав стипендію на подорожування Європою. Дипломним проектом був храм, який став основною темою його подальшої архітектурної творчості. Потім – аспірантура (1960), здобуття наукового ступеня магістра архітектури у Массачусетському технологічному інституті, викладання архітектурного проектування в Манітобському та Торонтійському університетах, а останнім часом – у Макгліському університеті. За свою архітектурну творчість Р. Жук нагороджений Канадською медаллю архітектури (1986) та обраний почесним членом Королівського інституту архітектури Канади (1987).

Останнім часом він плідно працює в Україні. За архітектуру української греко-католицької церкви Різдва Пресвятої Богородиці у Львові його відзначили Державною премією України в галузі архітектури. Відомого архітектора обрано також почесним членом Української академії архітектури, майже щороку він є головою Державної екзаменаційної комісії з захисту дипломних робіт за спеціальністю „Архітектура” в Національній Академії образотворчого мистецтва і архітектури у Києві.

До використання традицій в архітектурі сакральних будівель і споруд Р. Жук підходить як до явища складного: „... ставиться мета створити архітектуру, яка відповідає певним естетичним смакам і історичному досвіду і одночасно пов'язана із даною географічною ситуацією та динамізмом сучасності. Тоді архітектура стає традиційною” [5].

З часом вивчення традицій Р. Жуком поглиблюється [6], що дало змогу досягти органічного відображення в храмах його задуму, який ґрунтується на концепціях розвитку світової архітектури 60–90-х років ХХ та початку ХХІ ст.

У ранніх українських католицьких храмах (церквах Св. Михаїла у Тиндалі (1963) і Трансконі (1966), а також Св. Сімейства у Вінніпезі (1964) вертикальні тридільні об'єми розміщені симетрично відносно поздовжньої осі храму і мають напівкругле або гостроконечне завершення. В основі композиції церков Св. Йосифа у Вінніпезі (1964) та Св. Причастя у Торонто (1967) лежать традиційні об'єми п'ятиверхого храму, хоча в першому прикладі вони розділені, а у другому – об'єднані.

Композиційні прийоми церков із різновисокими завершеннями, які розташовані вздовж умовної вертикальної осі, формують найвишуканіші сакральні образи. Так, динамічність форми храму створює виразну композицію церкви Св. Йосафата в Рочестері, (США, 1979), наростанням високих куполів по спіралі.

Церква Св. Стефана у Калгарі (1982) має виразну симетричну композицію, завдяки конструктивному поєднанню і геометричній постійності, в основі яких лежить комбінація квадрата і рівнобічного трикутника, а також їхніх похідних.

У церкві Св. Хреста (1968) створено енергійний профіль храму з різними за розмірами елементами покриттів, які походять від традиційних обрисів західноукраїнських церков.

Українську католицьку церкву Св. Трійці в Кергонсоні (штат Нью-Йорк, США, 1976) Р. Жук, запроектував разом з майстром Ю. Костівим.

Круті дерев'яні каркасні дахи створюють динамічну композицію з п'ятьма асиметрично розташованими вежами. Висока дзвіниця і дерев'яні перекриття з гонтовим покриттям підсилюють образне вирішення храму. Інтер'єр формується в контексті з крутими нахилами дахів та унікальним іконостасом (художник Я. Гніздовський, 1984).

Складне поєднання ритмів – одна з характерних особливостей сакральної архітектури, створеної Р. Жуком яка, мабуть, базується на його наукових дослідженнях щодо синтезу архітектури і музики [7].

У США працює чимало талановитих архітекторів-українців, які займаються проектуванням і будівництвом храмів. Наприклад, церкву-монумент у пам'ять про Голодомор в Україні в 1930-ті роки запроєктував у Баунд-Бруку (штат Нью-Джерсі) Ю. Кодак, який нині живе в Канаді. За проектом Ю. Ястремського збудовані церкви у Філадельфії та Нью-Йорку. Архітектор А. Осадца – автор проектів церков у Нью-Йорку і Глен-Спеї. Серед українських живописців США, які займаються художнім оздобленням церков (іконопис, фрески, мозаїка та ін.), заслуговують на увагу ті, що належать до так званої неовізантійської школи – С. Гординський, М. Дмитренко, П. Холодний, Х. Дохват. Так, роботи художниці Х. Дохват прикрашають храми української діаспори у Філадельфії, ряді міст штатів Пенсільванія і Массачусет, Римі та ін. Працюючи над мозаїками та іконостасами Філадельфійського кафедрального собору (архіт. Ю. Ястремський) Х. Дохват вдало пов'язала свої твори з архітектурним простором храму, його аркадою, циркульними та еліпсоподібними формами. Мозаїки та ікони вступають в контекст з архітектурою, а також вносять своїми ясными теплими кольорами відчуття затишку, зворушливості та вишуканості.

Вархітектурі храмів діаспори відчувається помітний вплив композиційних прийомів народного дерев'яного зодчества України, таких, як одноповерхові тридільні храми, триверхі тридільні, хрещаті в плані, одноверхі і п'ятиверхі, дев'ятиверхі дев'ятидільні. Останній в українській народній дерев'яній архітектурі дев'ятиверхий дев'ятидільний храм був зведений у Новомосковську Дніпропетровської області в XVIII столітті (колишнє с. Новоселиця). Він слугував прототипом для створення загальної композиції української католицької церкви Св. Йосафата у Чикаго (архіт. З. Мазуркевич).

У церкві-меморіалі в Баунд-Бруку (штат Нью-Джерсі, США, 1951), який побудований за проектом архіт. Ю. Кодака, проглядається силует українських храмів. Автор на основі барокової традиції створив триповерховий храм з експресивним трактуванням форм, що сприяє розкриттю його меморіального призначення во славу вірних синів нашого народу. Біля храму-меморіалу знаходиться цвинтар з похованнями визначних особистостей України. Обізнаність та знання з історії архітектури України Юрій Кодак набув у Київському художньому інституті, в якому він навчався напередодні Другої світової війни.

В об'ємно-просторовій композиції церкви Св. Володимира у м. Садбурні (Канада, 1952), запроєктованій Ю. Кодаком, помітні традиційні елементи української сакральної архітектури, а саме – у завершеності храму,

у вирішенні головного portalу застосовується трапецієподібне профільне оздоблення та шестигранні двері. Загальна композиція церкви Успіння Пресвятої Богородиці в Оттаві (Канада, 1971) базується на прийомах архітектури Княжої доби.

Сакральній архітектурі української діаспори найбільш притаманні тридільні триверхі або хрещаті п'ятиверхі храми, як і в Україні. Так, в українській католицькій церкві Покрови Пречистої Діви Марії у Брізбені (Австралія) архіт. Р. Павлишин створює композицію тривершого храму з куполами грушоподібної форми та трапецієподібними підкупольниками. У цій церкві застосовані виключно традиційні барокові архітектурні прийоми.

Прототипом хрещатого п'ятивершого дерев'яного українського храму є церква Успіння Богородиці в Люрді (Франція, 1983), яка зведена за проектом архіт. М.-Д. Німціва. Цей архітектор теж досить плідно працює в діаспорі у галузі храмобудування та має дуже цікаву творчу біографію.

Мирослав-Данило Німців народився в 1913 році у м. Перемишлі. У 1937 році закінчив архітектурний факультет Львівської політехніки, а вже у 1940–1941 рр. працював асистентом на цьому факультеті. Співпрацював у Львові з відомими архітекторами Є. Нагірним та О. Феданом. У 1944 році М. Німців переїхав до Відня, завершив курс Школи майстрів архітектури. У 1948-му емігрував до США, а вже з 1957 року, в штаті Каліфорнія, здобув право на самостійну архітектурну практику.

Архітектор М.-Д. Німців пише: „Архітектор церкви – це не „кралець”, який „убирає” церковну будівлю в даний „стиль”, значить прикрашає її різними елементами-прикрасами, декораціями даного „стилю”..., із змінами яких мінялися теж архітектурні стилі..., але основна функція – це функціональність церкви, була незмінною у своїй основі. Ідея функції української церкви сповнена символами спеціальних місць, призначених для окремих дій, без яких немає релігії, та не було б національної архітектури церков. Тридільність розподілу плану мусить бути витримана, бо як може бути святилище без притвору або з боку церкви вірних? Як може бути хор поза святилищем? Це заперечувало б традиції Східної Церкви” [8].

У храмах української діаспори, як правило, архітектори використовують загальні композиційні прийоми, окремі деталі та елементи історичних будівель. Водночас є багато сакральних будівель і споруд, де сучасне об'ємно-просторове вирішення набуває національної приналежності через поєднання із застосуванням традиційних деталей. В українській католицькій церкві Богоявлення в м. Рочестері (штат Нью-Йорк, США, 1971) архітектор М.-Д. Німців у побудові загальної композиції не використовує аналогів українських храмів. Але барокові верхівки з шестиграними прорізами, величний портал, який складається з трьох неглибоких ніш шестигранної форми на всю висоту храму, вказують на українську національну самотність.

Українська католицька церква Пресвятої Богородиці у Ляковані (штат Нью-Йорк, США, 1974) у плані нагадує ступінчасту трапецію, яка розширюється у напрямку до вітаря і вписується у прямокутник. Нава перекрита двосхилою покрівлею, на якій над храмом розміщено низький об'єм з

перекриттям у формі перевернутої гіперболи. З боку головного фасаду до нього прилягають пристінні елементи трьох, симетричних відносно поздовжньої осі веж із заломленими верхами, які увінчані хрестами.

У великій кількості храмів української діаспори, побудованих в Австралії, Великій Британії, Бразилії, Канаді, США, Аргентині, використовувались об'ємно-просторові вирішення, притаманні базилікам, з двома баштами, які фланкують головний вхід, у стилі українського необароко. Так, собор Св. Андрія Первозванного у Сільвер-Спрингу (штат Вашингтон, США, 1986) М.-Д. Німців вирішив у вигляді прямокутної однонавної базиліки. Об'ємно-просторова композиція храму формується на синтезі постренесансних мотивів, стрілочастих постготичних вікон та пілястр-контрфорсів із бароковим силуетом і формами верхів.

Прототипами сакральних будівель і споруд архіт. М.-Д. Німців були бойківські, лемківські та гуцульські церкви, тридільні храми Поділля.

Храм Св. Архистратига Михаїла побудований за проектом М.-Д. Німців у Філадельфії (штат Пенсільванія, США, 1992) являє собою тридільну хрещату дерев'яну церкву. Зовні на дахах розміщуються так звані сліпі ліхтарі. У середохресті є восьмигранний кутком додолу, що утворюють віконні прорізи. Вище базовий восьмигранник розвивається в меншій закслений восьмибічний об'єм і завершується грушоподібним гранчастим куполом з ліхтарем.

У столиці США м. Вашингтон за проектом архіт. М.-Д. Німців побудований Собор Св. Родини (1986). До храмового ансамблю входять церква з приміщеннями громадського призначення та дзвіниця. Церква триповерхова ярусна, із зрушенням ярусів догори. Перший поверх складається з об'єму, який має форму низького паралелепіпеда і призначений для громадської роботи з парафіянами, тут знаходиться прямокутна у плані нава, перекрита похилим дахом. Верх церкви утворює домінуючий тричастинний масив. Об'єм дзвіниці формують чотири стовпи, нахилені до середини.

Викликає великий інтерес сакральна архітектура української діаспори в Польщі, де православні храми в переважній більшості зберігають давньоруські композиційні форми, які є канонічними, адекватними за значенням візантійській іконографії. Такий шлях виявляється архітекторам більш прийнятним і близьким, хоча у планувальних вирішеннях застосовується мова сучасної архітектури.

Різноманітність планувальних і об'ємно-просторових вирішень засвідчують центрична церква Св. Духа у Білостоці-Антонозі (архіт. Я. Кабац, 1989), пелюстковий план церкви у м. Домброва-Білостоцька (архіт. Є. Кузьменко, 1988), у церкві Воскресіння Господнього (архіт. Я. Кабац, Є. Устинович, 1993). У мікрорайоні „Сонячний схил” у Білостоці центричний план сформований перетином грецького хреста (позначеного лотоками) і восьмигранника головного внутрішнього простору (позначеного чотирма цегляними пілонами). Бронза цих пілонів, хрещальні, дзвіниці та інших приміщень, які розташовані вздовж головного простору, контрастує з білиною його залізобетонного інтер'єру.

Білостоцька Свято-Духівська церква є найбільшим православним храмом Польщі і одним з найбільших у Європі. Його місткість розрахована

на 2500 вірних, кубатура – 24300 м³, висота (разом з хрестом) – понад 50 м. Хоча будівництво храму вже завершене і він освячений, проте роботи з його розпису ведуться ще й сьогодні.

Прикладом безпосереднього звернення до історичних сакральних зразків є церква Мудрості Божої у Білостоці (архіт. М. Балаш, 1992). Тринавна будівля має поздовжньо-центричне планування. Загальне композиційне вирішення нагадує форми храму Св. Софії у Константинополі (Стамбулі). Вона являє тип купольної базиліки, де сполучаються поздовжня і центричні форми побудови. Головна нава перекрита центральним куполом діаметром 13 метрів, яка спирається на паруси. Двоярусні вузькі бічні нави перекриті хрестовими склепіннями і прорізани по периметру основи вікнами. Привертає увагу, на відміну від першозраза, вирішення вівтарної частини (замість системи трьох екседр), західних хорів і бічних емпор (критих галерей).

У церкві польського міста Гайновка (архіт. О. Григорович, І. Бінтас, Т. Дамбровський, 1981) на основі перпендикулярного плану з організацією двох нав (головної та бічної), восьмикутної хрещальні сформована оригінальна об'ємно-просторова композиція з двома баштами з куполами та дзвіницею. Цьому сприяло вдале використання можливостей монолітного залізобетону та мідне покриття склепінь і башт храму.

Українську греко-католицьку церкву Різдва Пресвятої Богородиці побудовано в Білому Божі біля Щецина (архіт. Є. Новосельський, за технічним співавторством Б. Катарбоя, 1992–1997). Об'ємно-просторове вирішення у цього невеликого сакрального об'єкта ґрунтується на використанні традиційних прийомів давньохристиянських базилік. Три вівтарних склепіння, скупі освітлення та невеликі квадратні і круглі вікна формують інтер'єр нави. Західний фасад храму має двобаштову структуру, посередині нартексу організовано подвійний фронтон з іконами Архангелів Михаїла та Гавриїла, а між ними – хрест з п'ятьма стигмами (печатками).

Найбільшим духовно-культурним центром для українців є Собор Св. Софії у Римі (арх. Л. Стефано, 1969, художн. С. Гординський, 1986), який було зведено за ініціативи голови УГКЦ Йосипа Сліпого на пожертування вихідців з України, які покинули Батьківщину. Особливістю його архітектурної структури стало використання мотивів візантійсько-давньоруського сакрального зодчества [9].

Знаменною подією для української діаспори Франції стала купівля епархії Св. Володимира УГКЦ у Парижі храму у м. Санлісі. Це містечко розташоване поряд з абатством Венсена, яке в 1060 році заснувала королева Франції Анна Ярославна, яке стало згодом відоме тим, що було домівкою для дочки Ярослава Мудрого. Зазначена святиня не діє як храм понад століття. Зведений на початку XVIII століття, він був каплицею при благодійному шпиталі. Після проведення реставраційних робіт при храмі страстотерпців Бориса і Гліба тут діятиме культурний центр Анни Ярославни, який представлятиме українську культуру у світі.

Аналіз досвіду проектування та будівництва храмів української діаспори показав, що більшість з них своєрідні за своїми об'ємно-просторовими рішеннями, хоча в них проглядається використання традиційних

національних прийомів церковного зодчества [10]. Це зумовлено тим, що сакральна архітектура діаспори розвивалася у контексті зі світовою сакральною культурою, не зважаючи на 70-річний період «войовничого атеїзму» у колишньому СРСР.

На відміну від вітчизняної практики храмобудування, яка тільки починає відроджуватися, в архітектурі українських храмів діаспори образне вирішення їх відповідає сучасним формам культурної ідентичності часу.

1. *Зарубіжні українці* / С. Ю. Лазебник (кер. авт. кол.), Л. О. Лещенко, Ю. І. Макар та ін. — К. : Україна, 1991. — 252 с.
2. *Українці в світі*. — Мельбурн : Фортуна, 1995. — 404 с.
3. *Качарба С.* Еміграція з Західної України (1919–1939) / С. Качарба. — Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, 2003. — 415 с.
4. *Геврик Т.* Церковна архітектура української діаспори // Пам'ятки України. — 1991. — № 4. — С. 34–36.
5. *Передмова* до виставки „Нова церковна архітектура української діаспори”. — К., 1990.
6. *Р. Жук.* Ритмічні особливості української церковної архітектури // Пам'ятки України. — 1991. — С. 38–45.
7. *Zuk R.* Tradition und Gegenwart / R/Zuk. — München: Ausstellung, 1996. — 48 s.
8. *Галишич Р.* Українська церковна архітектура і монументально-декоративне мистецтво зарубіжжя. — Львів : СПОЛОМ, 2002. — С. 142–151.
9. *Сидор О.* Собор Святої Софії в Римі / О. Сидор. Релігійне товариство „Свята Софія” для українців католиків: Київ-Рим, 2012. — 184 с.
10. *Куцевич В. В.* Храмобудування в поселеннях української діаспори. Історія і сучасність / В. В. Куцевич // Будівництво України, 2004. — № 10. — С. 21–28.

ЭВОЛЮЦИЯ ХРАМОСТРОИТЕЛЬСТВА В ПОСЕЛЕНИЯХ УКРАИНСКОЙ ДИАСПОРЫ

Вадим Куцевич

Аннотация. В статье освещается религиозная жизнь украинской диаспоры, этапы и направления формирования сакральной архитектуры. Рассматриваются архитектурно-пространственные решения украинских христианских храмов в различных городах Америки, Европы и Австралии.

Ключевые слова: диаспора, храмостроительство, сакральная архитектура, украинская греко-католическая церковь, православная церковь, архитектурные решения.

THE EVOLUTION OF CHURCH-BUILDING IN THE SETTLEMENTS OF THE UKRAINIAN DIASPORA

Vadym Kutsevych

Annotation. The article highlights the religious life of the Ukrainian diaspora, the steps and the direction of the formation of sacred architecture. We consider the architectural and spatial solutions Ukrainian Christian churches in various cities in America, Europe and Australia.

Key words: diaspora, church-building, sacred architecture, Ukrainian Greek Catholic Church, the Orthodox Church, architectural solutions.